

Valgisering eller valgusering – valet är inte fritt

Adjektiven *varus* och *valgus* kan bilda verb, frågan är hur. Både *varusera/valgusera* och *varisera/valgisera* förekommer. Verbändelsen *-isera* läggs dock alltid till adjektivets stam, vilket ger den sistnämnda varianten. Verben kan sedan som vanligt substantiveras till *varisering/valgisering*.

HANS NYMAN
tidigare språkrådgivare vid Svenska Läkaresällskapet, Stockholm

II Ortopedisk terminologi kan vara svår, det har jag lärt mig. Ibland kan det bero på att termerna är relativt nya så att de inte hunnit in i våra medicinska ordböcker. För en tid sedan skickade en läkarsekreterare ett brev som började: »*Varus* och *valgus* är ju välkända adjektiv inom ortopedin. Jag och flera kollegor känner oss brydda när läkaren dikterar: '*variseringen/varuseringen* kvarstår', alternativt '*valgiseringen/valguseringen* kvarstår'. Dessa termer saknas i terminologiska ordböcker. Kunde man inte enklare skriva 'patienten har kvarstående *varus*' eller '*varusställningen* kvarstår'?«

Jag kände mig lika brydd som frågaren eftersom dessa bildningar på *varus* och *valgus* (ännu) saknas i våra medicinska ordböcker. Efter en rundfråga till några ortopeder förstår jag att det finns goda skäl för ordboksförfattare att ta in *varisering* och *valgisering* i sina lexikon. Kanske uppslagsorden bör vara verbens infinitiver *varisera* respektive *valgisera*. Termerna har tydligen blivit etablerade inom ortopedin. En sökning på nätet ger gott om belägg på *varisering* och *valgisering* från Sverige, Norge och Nederländerna. Den ortopediska sakkunskapen förklarar också att det är viss skillnad på *varusställning* och *varisering*. Det första är ett tillstånd, det andra är en process, en utveckling.

Varianten *varusering/valgusering* tycks dessbättre vara mycket ovanlig. Den bör i själva verket utgå snarast, hur »logisk« den än kan se ut. Latinet och grekiskan har gott om suffix som skapar nya ord, då oftast i en ny ordklass. Det grekiska verbsuffixet *-izare* (att det är grekiskt syns i stavningen med *z*, som ju lever kvar i flera språk, t ex i engelskan) betyder ungefär 'göra till', 'åstadkomma', 'utöva'. Det läggs vanligen till adjektiv, ibland också till substantiv. Liksom andra suffix fogas det alltid till ordets stamform, dvs latinska böjningsändelser som *-us*, *-um*, *-is* m fl kan inte vara

kvar. Adjektiv som *humanus*, *masculinus* och *privatus* ger sålunda *humanisera*, *maskulinisera* och *privatisera*. Nu kan vi alltså lägga till *valgus* och *varus* med *valgisera*, *varisera*. Substantiv som *colonia* och *symbolum* ger *kolonisera* och *symbolisera*. Suffixet är mycket produktivt idag, nya verb tillkommer ständigt, t ex *balkanisera*, *datorisera*, *taktisera*. Det sistnämnda började spridas 1993 av Carl Bildt (allt enligt Nyordsboken, utgiven av Svenska språknämnden och Norstedts Ordbok, 2000). I en allmänt använd lärobok i ortopedi (Lindgren–Svensson: *Ortopedi*, Liber, 2:a upplagan, 2001) hittar man t ex *valgiserande osteotomi*. Uttrycket visar suffixet i dess helt normala betydelse. Osteotomi, dvs borttagandet av ett stycke ben, 'gör' eller 'åstadkommer' en *valgusställning*.

Jag känner på mig att det finns synpunkter på dessa termer, särskilt kanske bland ortopeder. Dessa mottas med tacksamhet till avdelningen Medicinens språk! •

Särtryck Läkartidningen

Boken "Mannen bakom syndromet" har fått en efterföljare: "Kvinnorna och männen bakom syndromen" med 70 artiklar som publicerats i Läkartidningen under 1990–1996. Den tar upp namn som Asperger, Bichat, Fanconi och Waldenström. Här finns också män "bakom metoden", exempelvis Doppler och Röntgen.

Denna nya bok omfattar 248 sidor och är rikt illustrerad, även med färgbilder. Därtill finns en sammanställning (i förminskat utförande) av de uppskattade tidningsomslag som hör till serien.

Priset är 210 kronor

Kvinnorna och männen bakom syndromen

Beställer härmed.....ex
av boken

.....
namn

.....
adress

.....
postnummer

.....
postadress

Insändes till Läkartidningen
Box 5603
114 86 Stockholm

Faxnummer: 08-20 74 35

www.lakartidningen.se
under särtryck, böcker